

Фатєєва Л.А.

магістр,

Запорізький національний технічний університет

ОЦІНКА ПРОБЛЕМ ТА ПЕРСПЕКТИВ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Уповільнення темпів зростання світової економіки в посткризовий період посилює невизначеність щодо майбутнього функціонування глобального середовища. Негативним фактором розвитку є диспропорційність рівня зростання між розвиненими країнами (прогноз зростання на 2014 р. – 1.2%) та країнами, що розвиваються (прогноз зростання 5.4%), що може поглиблювати кризові явища в бюджетному та фінансовому секторах цих країн. Не зважаючи на макроекономічні труднощі, головною причиною, яка посилює невизначеність, є те, що причини, що викликали кризу, не усунені, а лише замасковані [1, с. 44].

Фінансова криза викликала різке зростання рівнів державного боргу в глобальних масштабах. Проте якщо в попередні десятиріччя боргові проблеми були притаманні країнам, що розвиваються, то сьогодні основні боргові ризики формуються й походять з розвинутих країн.

Макроекономічні проблеми не могли не відбитися на розвитку світового фондового ринку, який характеризується посиленою волатильністю та переважно негативними трендами, тож в 2013 р. ринкова капіталізація фондових ринків зменшилася на 13.6% та становила 47 трлн дол. США (табл. 1).

Таблиця 1

Капіталізація регіонального та світового фондового ринку, трлн дол. США*

Регіони	2012	2012/2011 динаміка, %	2013	2013/2012 динаміка, %
Американський	22173	17,1	19789	-10,8
Тихоокеанський, азійський	17435	20,2	14670	-15,9
Європа, Африка, Близький Схід	15254	7,1	12942	-15,2
Світовий	54862	15,1	47401	-13,6

Джерело: Складено за даними Міжнародної федерації бірж [7]

Боргові проблеми Європи призвели до того, що практично на всіх європейських біржах відбулося падіння індексів та ринкової капіталізації. Найбільше падіння зафіксовано на кіпрській (-58%) та грецькій (-50%) біржах. Отже, фондові ринки країн, що розвиваються, дедалі більше інтегруються у світовий фінансовий простір та стають одним з основних каналів розповсюдження фінансових криз.

Основними тенденціями фондового ринку останніх років є комерціалізація бірж (її акціонування та генерація прибутковості біржової діяльності) та об'єднання бірж задля отримання конкурентних переваг.

Проте не варто переоцінювати економічний ефект від таких угод – не завжди можна говорити про наявність синергетичного ефекту. Тобто біржі як комерційні організації, які зацікавлені в максимізації прибутковості, своїми діями нарощують масштабну мультиплікацію похідних цінних паперів, що впливає на підвищення спекулятивної направленості ринку та його волатильність.

Водночас важливою причиною зростання нестабільності фондового ринку є розвиток електронної торгівлі, що уможливило нестримне зростання обсягів проведених операцій та спричинило зміну самої структури фінансових ринків. Найбільш небезпечним є розвиток високочастотної торгівлі (HFT – high frequency trading), яка використовує могутні комп'ютерні системи для швидкісної торгівлі, під час якої спекулянти тримають акції лише за мілісекунди. Саме цей вид торгівлі визвав зростання фондових бірж в посткризовий період, оскільки вже зараз вона займає від 50 до 70% торгівлі на ринках США та 35-40% на європейських ринках. За даними TABB Group, обсяг продажів за допомогою високочастотної (високошвидкісної) торгівлі в 2012 р. становить вже 3.6 млрд дол. США [2, с. 65].

Посилена волатильність світового фондового ринку збільшує нестабільність економічної системи та викликає необхідність перегляду системи регулювання національних фінансових ринків.

У структурі власників державних облігацій за даними НБУ у 2013 році частка нерезидентів склала лише 2,15%, хоча ще а в 2008 році була 61,71%. Іноземні інвестори вже давно вивели більшість фінансових ресурсів з вітчизняного фондового ринку та на даний час не планують розширювати свою присутність на ринку через низьку інвестиційну привабливість України. Наприклад, в рейтингу Doing Business-2013 за категорією «захист інвесторів» Україна опустилася до 117 місця. Крім того, іноземні інвестори не мають можливості страхувати валютні ризики в Україні через відсутність валютних деривативів, введення яких вже декілька років гальмується Національним банком України. Серед безлічі негативних рис вітчизняного ринку цінних паперів щодо вкладень у «короткому» діапазоні привертають увагу низькі обсяги торгів при низхідній динаміці.

У 2013 році обсяг торгів порівняно з відповідним періодом 2012 року зменшився більше ніж у 2 рази, а у порівнянні з тим же періодом у 2010 році – у 5,7 разів.

Така низька активність ринку призводить до маніпулювання ринком незначними обсягами вкладень. На фондовому ринку є дуже мала кількість ліквідних інструментів, що підтверджується зменшенням кількості угод. У зв'язку з цим ще в березні 2012 року «індексний кошик» UX було зменшено з 15 до 10 акцій.

Рис. 1. Динаміка обсягів торгів та кількості угод на ринку акцій «Української біржи»

Джерело: Українська біржа

Незначну ліквідність ринку підтверджують великі спреди цін купівлі-продажу, за виключенням лише ряду акцій «індексного кошика».

При цьому витрати на купівлю строкових інструментів є незначними в порівнянні з формуванням дублюючого портфеля цінних паперів з акцій індексу.

Так, на строковому ринку використовується механізм гарантійного забезпечення, тобто внесення на грошовий рахунок лише 20% ціни контракту.

Отже, процес розвитку українського фондового ринку є досить нерівномірним та окрім проблем світового ринку стримується за рахунок основних перешкод, на які слід звернути увагу у процесі реформування сфер фінансового ринку та інтеграції нашої держави в економічний простір ЄС [3, с. 97].

Для вирішення зазначеного питання перед державними органами стоїть цілий ряд завдань:

- вдосконалення законодавчої бази. Зволікання з урегулюванням законодавчої бази — це затримка розвитку нормальних корпоративних відносин у країні зокрема та фондового ринку в цілому. Неодноразово науковці та практики фондового ринку підкреслювали важливість залучення коштів індивідуальних та інституційних інвесторів на ринок цінних паперів;

- підвищення ролі держави на фондовому ринку. Одним з основних елементів державного регулювання ринку цінних паперів є контроль за діяльністю емітентів, професійних учасників ринку, фондових бірж та самоврядних організацій, спрямованих на виявлення й своєчасне попередження порушень законодавства на ринку цінних паперів;

- розгляд питань щодо зміцнення системи державного регулювання та нагляду;

- створення сприятливих умов для реалізації прав інвесторів на придбання цінних паперів на міжнародних фондових ринках;
- запровадження багаторічної програми двосторонньої співпраці з регуляторами фондового ринку європейських країн;
- стимулювання розвитку ринку акцій через прийняття закону «Про акціонерні товариства» та пов'язаних з ним нормативних актів;
- забезпечення захисту прав інвесторів та споживачів фінансових послуг, використовуючи розкриття інформації учасниками фінансового ринку на основі загальноприйнятих принципів, міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і аудиту, недопущення зловживань з боку фінансових посередників та професійних учасників ринку;
- стимулювання розвитку інвестиційних фондів та недержавних пенсійних фондів шляхом: перегляду чинного законодавства, що регулює діяльність зазначених суб'єктів, здійснення реформ, необхідних для удосконалення інфраструктури ринку, розробки регуляторної бази для здійснення нагляду за ІСІ та НПФ на основі оцінки ризиків;
- особливо важливим є розвиток політично незалежних та фінансово самостійних регуляторів фондового ринку і ринку небанківських фінансових послуг з дотриманням міжнародних стандартів. Лише за таких умов вони можуть здобути взаємне визнання регуляторів країн-членів ЄС, яке є необхідним для вступу України до Європейського Союзу.

Список використаних джерел:

1. Eswar S. Prasad Role Reversal // Finance & Development, December 2013. – Vol. 48. – № 4. – Way of access: www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2012/13/prasad.htm
2. Калач Г.М. Напрями удосконалення інституційної інфраструктури фондового ринку. [Текст] // Г.М. Калач // Науковий вісник Національної академії Державної податкової служби України (економіка, право). – 2007 – № 1(36). – С. 63.
3. Терещенко Г.М. Проблеми становлення та напрями удосконалення функціонування ринку цінних паперів в Україні. // Фінанси України. – 2013. – № 6. – С. 97-104.